

Legendy
a pověsti
staré
Šumavy

Vybral
a přeložil
Josef
Rauvolf

argo

LEGENDY A POVĚSTI STARÉ ŠUMAVY

Vybral a přeložil Josef Rauvolf

Ilustrace Ladislav Sýkora.

Grafická úprava a sazba Daniela Danielová.

Odpovědná redaktorka Markéta Šnoblová Nová.

Korektury Marie Černá a Tereza Janků.

Technická redaktorka Saša Švolíková.

Vydalo nakladatelství Argo,

Milíčova 13, 130 00 Praha 3, www.argo.cz,

roku 2026 jako svou 6030. publikaci.

Vytiskla tiskárna TNM Print.

Vydání čtvrté, upravené a rozšířené.

ISBN 978-80-257-4928-9

Naše knihy distribuuje knižní velkoobchod Kosmas

Sklad: V Zahradě 877, 252 62 Horoměřice

Tel.: 226 519 383

E-mail: odbyt@kosmas.cz

www.firma.kosmas.cz

Knihy je možno pohodlně zakoupit

v přátelském internetovém knihkupectví

www.kosmas.cz

Jen málokterá krajina u nás má tak individuálně vyhraněný charakter jako Šumava. Pokaždé když se dostanu do velmi přesně vymezeného okruhu její působnosti, sevře se mi srdce. A zdaleka tu nepůsobí jen pouhé vzpomínky na roky prožité v tomto kraji, je to jistě ozvěna mnohem hlubší a významnější.

Rozlehlá náhorní luka s temnými skvrnami tu a tam roztroušených smrků, nízké nebe, hradba zamlženého lesa, za níž lze tušit labyrint slatí a rašelinišť, nepravděpodobné fantomy lišejníkem porostlých stromů s větvemi-údy rostlými do tlející země anebo jezera temná jak d'áblovo svědomí, to vše v podivném zádumčivém svitu silně a bezprostředně působí na ustrnulou duši.

Šumava je opravdu očarovaná, jak krásně zní titul jedné z knih rodáka z pošumavské vsi Milavče Josefa Váchala. Tenhle kus světa musel být kdysi na počátku uhranut a svoji magickou moc zřejmě nese odnepaměti. Není divu, že se charakter Šumavy bezprostředně odrazil ve zvláštnosti jejích pověstí, v bizarních zvycích a lidové démonologii. Lid, izolovaný kdysi v horských údolích a na vzdálených samotách planin, sytil svoji touhu po zázračnu nadpřirozenými báchorkami a ve zjitřené obrazotvornosti vytvořil soustavu zákazů, pověrečné magie i originálních pohřebních zvyků a symbolů.

Šumava nemá svého vládce hor, zosobněného genia loci krajiny, jako je tomu ve většině našich hor, zato škála jejích démonů je téměř nepřeborná. Jejich temný původ a krutý

charakter je zřetelně odlišují od jejich příbuzných z rovin. Dávná místa těžby vzácných rud (např. okolí Kašperských Hor) jsou spojena s pověstmi o skřítcích, ochráncích pokladů nebo zlatých žil. V pověstech se to jen hemží můrami, vodními ženami, smrtícími ptáky, světýlky či zosobněnou smrtí. Za nocí po hřbitovech ryjí příšerní wildkanzlové, šumavští upíři. Samotnému pocestnému není radno poktat škrtiče-hockaufa, skřítka, který lidem skákal na záda a zarýval do nich své drápy. Často se tu prohání vzduchem wild-jagd, Divoká honba, vedená Černým myslivcem, fantastická drúza zdivočelých černých koní s temnými mužskými přízraky a s psi smečkou, provázená práskáním bičů a zvuky loveckých trubek.

Animistické představy lidu zosobňovali stromoví mužíčci, sídlící v kmenech a závislí na jejich existenci. Šedivý mužík zase přivolává hustou mlhu, působí neštěstí, strádání a úzkost pocestným, i jejich smrt. Dobytčí děs je zvláštní démon připomínající ještěрку sršící jiskrami. Dokázal poplašit dobytek a uhnat ho k smrti.

Mnoho pověstí se vztahuje ke královskému hradu Kašperk. Mezi hradními duchy vyniká Swiza, tajemný ženský démon-můra. Prý je nekonečně stará a žila už za pohanských dob. Zjevuje se oblečena do vlčí kůže s jeleními parohy na hlavě. Byla vždy předzvěstí pohrom a nemocí, své oběti dokázala proměnit v kámen.

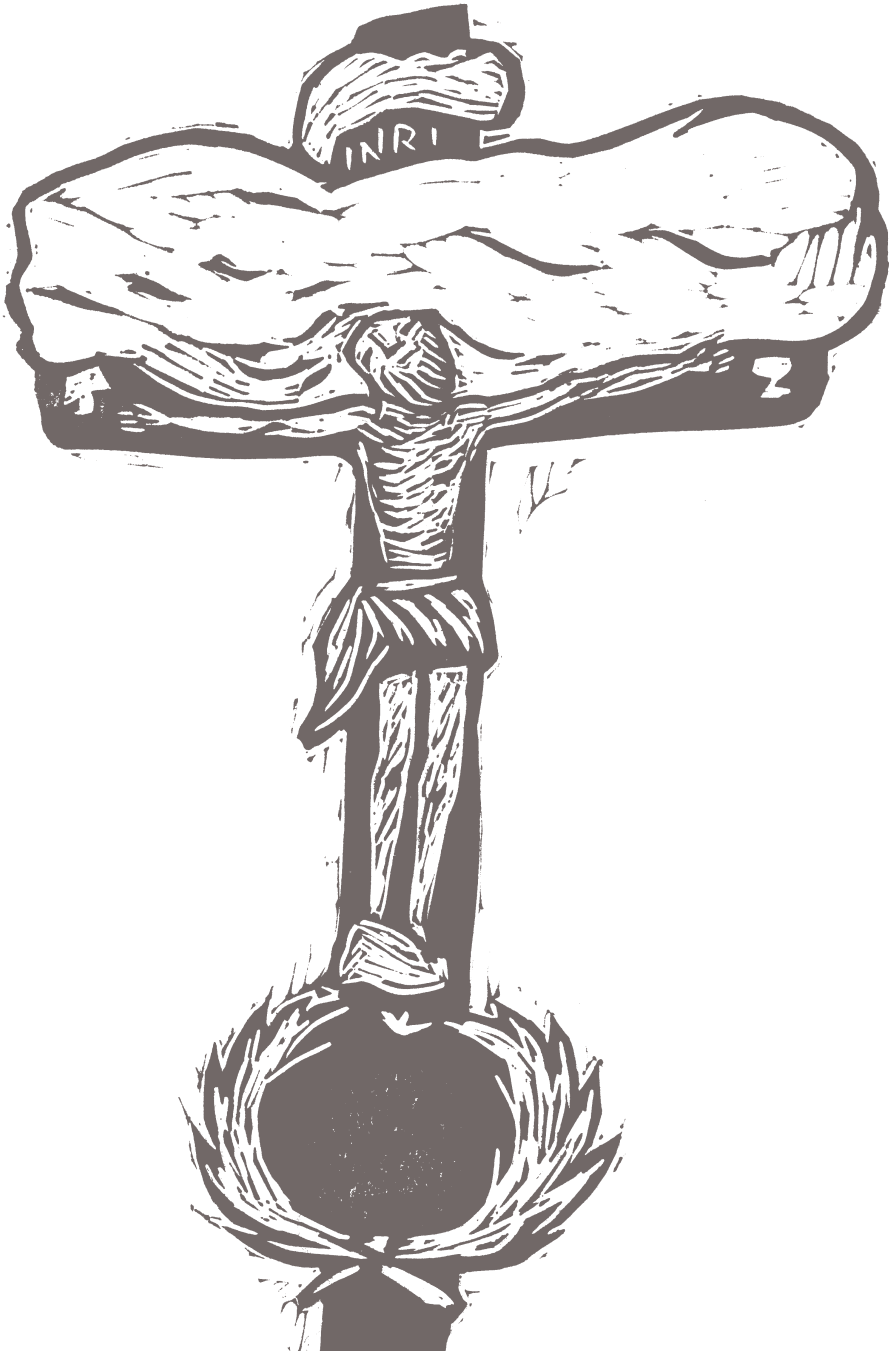
Podle zdejších pověstí žili v okolí i obři, a stavěli si tu dokonce hrady. Bájilo se i o nálezech jejich kostí. Nakonec se však prý přestěhovali do Alp. Čertovo jezero i Čertova stěna upomínají už svým názvem na d'ábla a svoje rejdy provozovali pekelníci zvláště na nejvyšších vrcholcích, jako byl Třístoličník a Plechý, kam se za nimi slétaly i šumavské

čarodějnice. Vyprávělo se mnoho i o neobyčejných magických schopnostech místních lidí, jako byl černokněžník Židek z Boubína anebo pytláci či pašeráci bavorského šňupacího tabáku. Ti měli schopnost přimrazit člověka na libovolně dlouhou dobu.

Přesto jsou v citlivé tkáni Šumavy místa ještě neobyčejnější, pravá výsostná místa, kde ještě dnes lze procítnout sílu zvláštní přitažlivosti a povznesení mysli. Patří k nim především všechny ty Dobré vody, zázračné studánky, táhnoucí se v širokém oblouku celým Pošumavím. Stejně tak některé z osamocených poutních kostelíků, ať už pohlcené bujnou vegetací, anebo zdaleka se vypínající na holých návrších. Královský kámen u Nicova. Prášílské a Pleché jezero. Vesnička Onen Svět – co dodat? A v neposlední řadě temný Mouřenec s prastarým pohřebištěm a kostnicí, zdvíhající se nad Annínem.

Ze všech těch starých příběhů vane neopakovatelné kouzlo; lze v něm ucítit pryskyřičnou vůni staletých velikánů, jedovaté výpary slatí i teplou vůni šišek pálených v roztopených kamnech za zimních večerů. K nim zvláště tyto pověsti patří.

—*Martin Stejskal*

Od každého něco

Rodiče šumavských stromů

O prastaré obří stromy není na Šumavě nouze. Mezi Horní Planou a Hodňovem stojí mohutný smrk, který je vidět už z dálky.

V takzvaném Německém lese, který přiléhá u Kozí stráně k hornorakouským hranicím, vypínala ještě před dávnými lety svoje silné větve mohutná jedle. To byl praděd šumavských stromů. Podobný obr, taky jedle, rostl tehdy v Bavorském lese u Dětochova. To byla prabába. V den, kdy praděd klesl pod sekerami dřevorubců, otřáslo

se i tělo prabáby a při příštím slabém závanu větru padl ze smutku k zemi také její vrchol.

Podzemní chodby

Kašperské Hory byly s Kašperkem spojeny podzemními chodbami. Jedna z nich měla končit pod radnicí, druhá v kostele. Třetí východ měl ústít v jednom domě, kterému se dodnes říká Hrádek. V tom domě i na radnici byly odkryty zbytky chodeb. Chodby jsou ale už dávno zavalené.

Těmito skrytými cestami prchali obyvatelé hradu, když obklíčeni nepřitelem už nedoufali v záchranu.

Jednou uvrhli kašperští rytíři nevinného měšťana z Kašperských Hor do hladomorny. Chtěli ho tam nechat bídně zahynout hlady.

Jednoho dne pak šla nějaká žena sbírat do Zámeckého lesa dříví. Najednou se před ní objevil blýskavý had s kouskem zlata v tlamě. Žena si myslela, že někde leží hrouda zlata, a tak se plížila za hadem. Sledovala ho až k hradu. Tam ale najednou zmizel ve štěrbině mezi zdmi.

V tom samém okamžiku ale slétl ze zamřížovaného okna kus papíru. Protože bylo bezvětrí, snadno ho chytila. Bylo na něm napsáno: „Sem nevinnej. Jestli mi nepomůžeš, zemřu tu hlady. Jdi hned do kostela. Za oltářem zvedni šedej kámen. Pod ním najdeš tajnou chodbu. Vem si lampu a tou chodbou mi přines jídlo a pití sem do žaláře. Bůh ti to oplatí!“

Žena se nad ním slitovala a rychle se vrátila do města. Kdykoli ale přišla do kostela, byl plný lidí. Proto se neodvážila kámen zvednout a vězeň musel bídně zahynout. Ve stejné chvíli, kdy vypustil duši, padla i ta žena mrtvá k zemi.

V těch rozvalených chodbách není vůbec bezpečno. Jeden muž kdysi vlezl v radnici do chodby a nikdo ho už víc nespatriil.

Lidé pracující na polích mezi městem a hradem často ze země slyšeli temný rachot a vzápětí pak vzdálený pláč a nářek. Ví Bůh, jakému strašidelnému duchovi se tam zachtělo rámusit.

Jedna chodba má vést až na hrad Velhartice. Tomu ale věří jenom málokdo.

Založení Sedla

Jeden trubač, který se vyznamenal ve službách hraběte Mansfelda, dostal od svého pána povolení najít si kus půdy, na které by hospodařil. Tu mu chtěl jeho pán jako odměnu za věrné služby zakoupit. Trubač putoval podél Otavy stále proti proudu k ležení Mansfeldských. V Anníně si odpočinul a vyprávěl tam lidem o svých úmyslech. Tu ho někteří skláři začali horlivě přemlouvat, ať prý se usadí hned naproti vsi, na druhém břehu Křemelné. Tam že jsou krásné staré lesy. Oni všichni by mu pak pomohli půdu zúrodnit. Trubač byl pro a Mansfeld mu koupil celý korec půdy. Tam pak vznikla osada, kterou trubač na památku svého vojančení nazval Sedlo.

Králova spása

13

Jednou krále pronásledovali Švédové. Mezi Nicovem a Tejmlovem došlo k boji. Král byl poražen a musel prchnout.

Hnal se ve spěchu přes horský hřbet severně od Řetenic, v těch dobách ještě porostlý divokými houštinami. Král se v nich ukryl, zatímco jeho doprovod prchal dál. Švédové si v zápalu pronásledování ani nevšimli, že král zůstal vzadu. Hnali se dál za prchajícími. Tak byl král zachráněn. Kamenný blok, na kterém tehdy seděl, dodnes ukazují. Celý vrch pak dostal jméno Královský kámen.

Založení Srní

V místech, kde je nyní ves Srní, klučilo kdysi sedm sedláků prales. Přišli z Bavor a chtěli se tu usadit. Půda byla ale samý kámen a vzduch tak ostrý, že ztratili úplně chuť do další úmorné práce, která nenesla žádné ovoce. Chtěli to nehostinné místo opustit a hledat si štěstí někde jinde.

Než ale odešli, usedl nejstarší z nich, Adam Weber, na kámen před svým domkem. Celý sklíčený myslel na všecku tu dřinu, která byla k ničemu. Najednou zaslechl, jak v lese vesele tluče datel. Napadlo ho: „Když tu může živořit pták, najde se tu jistě nějaké živobytí i pro nás.“

Radostně vyskočil a přemluvil své druhy, aby to ještě nějaký čas zkusili. Vytrvali a položili tím základy dnešní osady.

Nešťastník

Jeden muž z Kašperských Hor měl dar předpovědět, ve kterém domě bude svatba nebo někdo zemře na mor. Stačilo, aby vyšel na Šibeniční vrch, a vždy viděl, jak z domu vychází ke kostelu buď novomanželský pár, nebo vynášejí máry.

Když jednou opět stanul na vršku, pln hrůzy spatřil, jak vynášejí máry z jeho vlastního domu. Sotva se vrátil domů, dostal horečku a zemřel.

Jak vznikla osada Peklo

Může to být již čtyři sta let, co pokrýval jižní svah hory, kde nyní stojí ves Peklo, děsivě temný prales. V něm se skrývali loupežníci, kteří se báli světla. Drancovali a sužovali celý kraj. Nikdo je nemohl z jejich skrýše vypudit a obyvatelé ve strachu houfně opouštěli kraj.

Jednou přišel z Bavor muž jménem Ertl. Býval dřív hejtnemem u lancknechtů. Když se o všech těch neplechách do-slechl, sebral pořádný houfec neohrožených mužů. S nimi pak celou bandu vmžiku pochytil.

Když byla celá tlupa upálena, dostal od krále za odměnu tolik půdy, kolik mohl s šesti voly zorat za den.

Po šest lidských věků byla ta půda zbavena daní. Každý rok ale musel odvádět černou slepici, která měla jen jediné bílé péro.

Cikánské umění

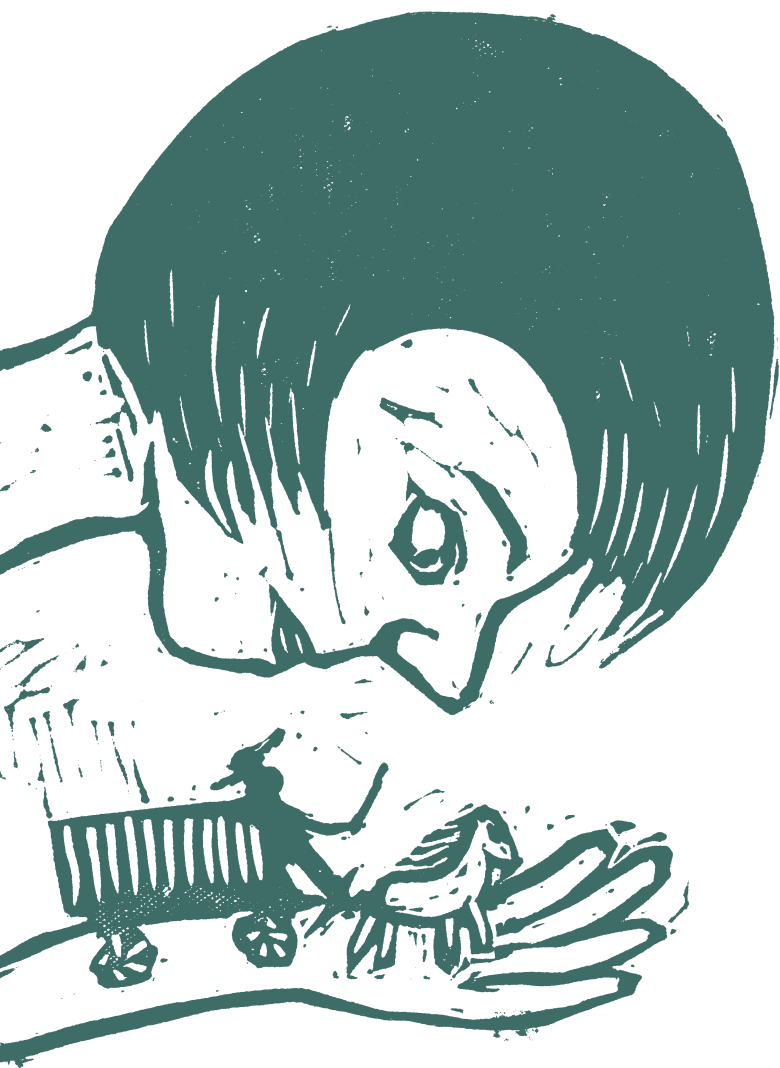
Jednou šel cikán se ženou od domu k domu a prosil o přístřeší. Žena měla horečku. Odevšad je ale vyhazovali. Jen jeden rolník z Dlouhé uličky se nad nimi slitoval a nechal je ve stodole.

V noci ho ale probudilo nějaké světlo. Celý zděšený viděl, že si cikáni vaří ve stodole na otevřeném ohni večeři. Když

cikánovi pro jeho neopatrnost pořádně vynadal, zvedl cikán mlčky věchet slámy a zapálil v něm jedno stéblo. Rolník s údivem viděl, jak prohořelo celým víchem, a nepodpálilo ho.

Pak mu cikán řekl: „Utiš se, za své milosrdenství nesklidíš žádný nevděk. Tak jako shořelo jenom to jedno stéblo a nezapálilo celý věchet, tak shoří i celé město. Jenom tvůj dům nelehne popelem.“

A dům byl skutečně od té doby chráněn před ohněm, i když hořelo v samé jeho blízkosti.

Šumavští obři i trpaslíci

Sedlák ze Srní a král trpaslíků

Jeden muž ze Srní šel kdysi do Rejštejna. Když nad Bruckovým mlýnem zahrnul, seděl tam na skalisku malý mužíček. Hleděl přitom stále jedním směrem. Když k němu muž přišel blíž, trpaslík se ho zeptal, jestli cestou nepotkal nějakého malého mužíčka. Sedlák ale nikoho neviděl.

Skřítek ostře pískl. Nato se hned počaly sbíhat stovky malých kutačů. Všichni měli dlouhé, ocelově šedé plnovousy a na hlavách červené špičaté kloboučky.

Obestoupili skálu a někteří z nich na ni vyšplhali. Přehodili skřítkovi přes ramena zlatý plášť, na hlavu mu posadili korunu a do ruky vtiskli žezlo. Tím žezlem udeřil král trpaslíků třikrát do skály. Ta se hned rozskočila. Uvnitř byla komora plná zlata a drahého kamení. „Vem si, kolik uneseš,“ přikázal udivenému muži. „Vyvaruj se ale pohledu na ně dřív, než dorazíš domů!“

Chlapík se nenechal dvakrát pobízet a nacpal si obě torby vrchovatě k prasknutí. Ještě hlasitě zavolal: „Zaplať Pán Bůh!“ a rychle spěchal domů.

Jak tak stoupal na Sedelský vrch, nemohl to už samou zvědavostí vydržet. Vytáhl jeden kamínek z brašny, aby se potěšil jeho leskem. Když si ho ale prohlížel, držel v ruce docela obyčejný kus uhlí. Poděšen obrátil obě tašky naruby. Nebylo v nich však nic jiného než uhlí a mour. Hodně lidí říkalo, že neměl volat „zaplať Pán Bůh“, to že zlato skřítků nesnáší.

Král Lišák a Kašperskohorští

Za starých časů žil v kamenných hradech a hustých lesích nad Amaliným údolím tichý a pilný nárůdek skřítků. Měli velice moudrého krále. Pro jeho dlouhý, rezavě rudý vous mu říkali Král Lišák.

Jednou šel mladý chasník dolů k mlýnu u rybníka. Na zádech nesl koš plný červených jablek. Sedl si na kraj cesty, aby si oddechl. Hned se vyrojili z děr mezi skalami skřítkci a celí zvědaví nakukovali do koše. Protože strašlivě rádi mlsali, dostali na jablka chuť. Předstoupili před chasníka a poprosili ho o pár jablek. Mladíkovi se roztomilí mužíčci

líbili, a dal jim proto tolik, kolik chtěli. Za to dostal od každého hrst zlatých zrníček. Protože by trpaslíci rádi mlsali častěji, udělali mu návrh. Lidi z Kašperských Hor jim každý den postaví před skálu koš plný ovoce. Za to dostanou bohatě zlata a vzácného kamení. Chasník to hned vyhlásil ve městě. Dlouhá léta pak měnili lidé ovoce za cennosti trpaslíků. Obě strany byly navýsost spokojené.

Až jednou připadl nějaký všetečka na myšlenku prohlédnout si zblízka život a konání skřítků. Bylo to právě o Velikonocích. Nechal se zavřít do prázdné bedny, na kterou napsal „Trpaslíkům k Velikonocům“. Truhlu pak nechal zanést před vchod do jeskyně. Skřítkci běželi celí potěšení k bedně a hned ji s velkou námahou dostrkali do svého obydlí. Protože se s ní ale hrozitánsky nadřeli, dostali ukrutný hlad a rychle se běželi najít.

Chasník mezitím hbitě vyskočil z truhly a pohodlně se procházel trpasličí říší. Když toho už viděl dost, chtěl se zase vrátit. Nemohl ale najít cestu zpět, zabloudil. Smutně si sedl do kouta a přemýšlel, co dělat dál.

To už ale byli skřítkci s jídlem hotovi a zvědavě spěchali k truhle, aby ji otevřeli. Poznali, že je prázdná, a brzo taky v jednom koutě objevili chasníka. Hrozně se rozzlobili a s hlasitým proklínáním drzého vetřelce vyhnali.

Od té chvíle se trpaslíkům v kraji znelíbilo a jeden za druhým odešli do nové vlasti. Lidi z Kašperských Hor utloukli mladíka málem k smrti. Nic už ale nepomohlo, bezpracný a výnosný obchod s trpaslíky byl u konce. Na připomínku těch krásných časů, kdy tam ještě žil trpasličí král s ryšavým vousem, nazvali to místo Lišák.

Jeskyně trpaslíků na Lišáku

Sedlák z Červené šel jednou se svou ženou z výročního trhu domů. Na Lišáku najednou uslyšel rámus, který připomínal údery kladívek o rudu. Současně spatřil světýlko, které ho k sobě neodolatelně lákalo.

Řekl ženě, ať na něj chvíli počká, a vydal se za světýlkem. To se zmenšovalo, až nakonec zhaslo úplně. To už ale stál před temnou jeskyní. Nikdy předtím ji neviděl. Škrtl zápalkou a směle vykročil do chodby. Po několika minutách se rozšířila a celý prostor se projasnil. Sedlák pozoroval tucet trpaslíků v pestrých suknicích a špičatých kloboučcích. Všichni horlivě oťukávali kladívky blýskavé kamení.

Najednou jeden z nich odlomil ze skály velký valoun zlata. Radostí zakřičel. Ostatní kolem něj poskakovali a jásali, až přes sebe radostí padali. Jak tak ti maličtí docela směšně poskakovali, nemohl se onen vetřelec ubránit smíchu. V ozvěnu se ale ozval strašlivý rachot. Klenba se zhroutila a všetečného pohřbila. Ubohá žena ten třeskot slyšela a dlouho celá postrašená čekala na manželův návrat. Ten už ale nepřišel.

S bédováním vyprávěla o svém neštěstí faráři. Ten ji utěšil a poradil jí, ať jde po roce na to samé místo. Snad její muž opět vyjde.

Udělal to a opravdu našla jeskyni otevřenou. Uvnitř viděla svého muže. Vypadal spokojeně a kladivem bušil do blýskavého kusu kamene. Jemně mu vzala kladivo z ruky a zašeptala: „Pojď, milej muži, pudeme domů!“ Opět se rozlehla rána jako hrom a oba manželé byli lapeni. Musí tam tak zůstat až do soudného dne.